

Недашківська Тетяна Євгенівна,

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант кафедри української мови НАДУ,

тел. 456-77-95, (0412) 42-83-78

Мовна складова професійної компетенції державного службовця

Мова такою мірою природно сприймається людьми, настільки невід’ємно входить в їх життя, що мовці відчують її як органічну складову особистості і, як це відбувається з відчуттям органів тіла, серйозно не замислюється про них (органи тіла), якщо не відчують болю чи дискомфорту. Грубо кажучи, ми згадуємо про серце, печінку, зуб, хребет тощо тоді, коли боляче. Очевидно, не випадково доволі часто можна почути вислів, що практично став приказкою: «Не уявляв, де серце й знаходиться, доки воно не почало боліти». Це цілком звична, а значить, начебто нормальна ситуація. Аналогічно й з мовою: про неї згадують, коли, так би мовити, болить або з якихось причин стає незручно користуватися основним засобом порозуміння між мовцями, тобто виникають певні проблеми з використанням функцій мови.

Над питанням призначення та функцій мови працювали філософи й лінгвісти, наскільки відомо зі збережених джерел [1,2], ще з часів античності в Європі, а також, за опосередкованою інформацією, у стародавній Індії, Міжріччі, Китаї. Проте до цього часу проблема не може вважатися остаточно з’ясованою. Не викликає сумніву лише те твердження, що мова є основним засобом спілкування і виконує комунікативну функцію.

Під функціями мови розуміють «роль (використання, призначення) мови в людському суспільстві» [3]. Функції мови – це вияв її сутності, її призначення та дії в суспільстві, власне – її природи. Іншими словами, функції мови є такими її характеристиками, без яких мова не може бути сама собою, вона втрачає можливість не лише повноцінного життя, а існування як такого. Так звані мертві мови поступово обмежувалися у функціонуванні або зовсім втрачали функціональне навантаження

(тому, зокрема, вони й ставали мертвими). Перші, як наприклад, латинська та почасти старослов'янська, дотепер обслуговують релігійну сферу, останні, як наприклад, спільнослов'янська та шумерська, стали об'єктом досліджень у лінгвістиці, історії та інших наукових дисциплінах.

Серед мовних функцій основними визнаються комунікативна (засобу спілкування) та когнітивна (засобу вираження діяльності свідомості). Крім того аналізують як основні емоційну і метамовну, а також як похідні від них фатичну (встановлення контакту), денотативну (називання), волюнтативну (впливу), збереження та передавання національної самосвідомості, традицій культури та історії народу, знаряддя пізнання та оволодіння суспільно-історичним досвідом та знаннями, конотативну (оцінки), референційну, модальну, поетичну та ін. [2, 3]. У більшості досліджень практично не підкреслюється, що під функціями мови розуміють у тому числі ще й функції мовлення, проте, думається, існує розмежування. Наприклад, фатична та волюнтативна функції притаманні мовленню значно більшою мірою, ніж мові.

Неперервний розвиток суспільства детермінує неперервний розвиток функціонального навантаження мови, чим обумовлюється проблематичність остаточного встановлення, так би сказати, списку функцій мови. Очевидно, слід диференціювати функціональні можливості, що природно притаманні, навіть продиктовані самою мовною системою та мовленнєвими можливостями – безпосередні, та набуті, оскільки детерміновані потребами та імперативами суспільства – опосередковані. Так, до останніх слід віднести наступні функції: бути літературною (унормованою з метою збереження розуміння між носіями), державною (бути основним засобом спілкування в усіх сферах життя певної держави), державотворчою (бути засобом забезпечення державності), бути мовою міжнаціонального спілкування (засобом комунікації між носіями мов національних меншин в державі), бути мовою міжнародного спілкування (мати статус робочої мови ООН) тощо. Зрозуміло, що таку роботу виконує насамперед мовлення, за допомогою якого відбувається реалізація можливостей мовної системи.

У зв'язку з цим до професійних компетенцій державного службовця слід включати не лише певний рівень володіння мовою, а й розуміння особливостей функціонального навантаження мови та мовлення, адже саме це суттєво впливає на

формування його особистих мовних та мовленнєвих умінь та навичок. Проте державний службовець має використовувати мову як своєрідне знаряддя праці. Значна частина робочого часу посадовця безпосередньо пов'язана зі спілкуванням, коли мова відіграє роль інформаційного коду. За його допомогою відбувається розуміння між учасниками комунікативного акту. Результативність спілкування значною мірою залежить від ефективності процесу кодування/декодування інформації, де особливої вагомості набувають мовленнєві навички. Ось чому однією з вимог до професійності державного службовця є дотримання високої культури спілкування, що кодифікується статтею 5 розділу першого закону «Про державну службу» [4].

Для державного службовця важливо володіти літературною формою мови, тобто знати та дотримуватися загальноприйнятих норм та правил культури мови і мовлення. Унормована форма загальнонародної мови оптимально функціонально навантажена і спроможна обслуговувати спілкування незалежно від соціальної та територіальної приналежності учасників спілкування, а значить детермінувати адекватне взаємне розуміння.

В умовах складної незбалансованої мовної ситуації в Україні для працівників сфери державного управління не лише вимогою закону [4], а й нагальною потребою має бути прагнення використовувати державну мову. Адже державна служба пов'язана з практичним виконанням завдань і функцій держави [5], тобто з державотворчою функцією мови та мовлення, впроваджувати яку покликані насамперед державні службовці. Завдяки спільним зусиллям держави (успішна мовна політика) та її громадян (сприйняття та втілення ідей мовної політики) у багатонаціональній країні державна мова повинна виконувати функцію мови міжнаціонального спілкування. Разом з тим, мовні компетенції державних службовців розширюються за рахунок використання мов національних меншин та міжнародних мов.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Сочинения. В 4 т. – Т. 1. – М.: Місль, 1975. – 550с.
2. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К.: ВЦ «Академія», 2003. – 464 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: «Советская энциклопедия», 1990. – 683 с.
4. Закон України «Про державну службу» // Відом. Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 38.

5. Про мови в Українській РСР // Відом. Верховної Ради УРСР. – 1989. - №45. – Ст. 631; Відом. Верховної Ради України. – №13. – Ст. 85.